

etiam, vel quid cogitavit, vel appetam pro tali hacta. Et huiusmodi viam efficaciam ex miraculis innuit Salvator Joan. 4. *Opera, quae ego facio, ipsa testimonium peribunt de me, si mihi non vultis credere, operibus saltem credite.*

Nono quoque loco potest adduci testimonium eorum, qui foris sunt. Iosephus in lib. 18. cap. 9. *Antiquitatum pulcherrimum testimonium ponit de Christo, ubi inter alia de Jese ait: Christus hic erat, ubi ejus veteram doctrinam, & resurrectionem ex mortuis conficitur.* Item, de Prophetia Sibyllae nota illud de Civ. 18. cap. 23. *Jesus Christus Dei Filius Salvator.* Item, contra Epistolam Fundamenti, nota quomodo singulari Haereticis de Catholicis inquisit, non ad suos mittunt, sed ad veros Catholicos, quasi etiam illi soli ab omnibus etiam Haereticis Catholici nominantur.

Decimo, & ultimo potest adduci, quod Deus non deest querentibus toto corde salutem: multi autem diligentissime inquirentes salutem ad hanc sectam conversi sunt: & quanto ferventioris facti sunt in inquirendo tanto in hac secta amplius confirmati subitoque in ea penitentes de malitia ad bonam vitam mutati sunt, tormenta quoque pro ea plures in magna exultatione spiritus perpessi sunt: quae non videntur probabilia, nisi Deus hanc sectam factae Scripturae innitentem irrefragabili iter approbaret, & ordinaret ad salutem.

Habito igitur contra Haereticos, quod doctrina Canonis est vera, videndum est secundo, an sit necessaria, & sufficiens viatori ad consequendum finem suum. Dico igitur quod illa erudit, quod sit finis hominis in particulari: quia visio, & fructus Dei, & hoc quantum ad circumstantias ejus appetibiles: puta quod ipsa habeat potest resurrectionem ab homine immortalis, & in corpore, & in anima simul sine fine. Ipsa etiam determinat quae sint necessaria ad finem, & quod illa sufficiant: quia decem mandata Matth. *si vis ad vitam ingredi serva mandata*, de quibus habetur in *Exod. (1)*. Horum etiam explicatio, & quantum ad credentis, & quantum ad sperandam, & quantum ad operandam explicatur ex diversis locis Scripturae. Proprietates quoque substantiarum immaterialium in ea traduntur, quantum possibile est, & utile viatori nosse. Ita ergo conferendo ad tres rationes, quibus innititur solutio questionis praecedentis, patet, quod facta Scripturae sufficienter continet ad finem necessariam viatori. Ad primum argumentum principale (b); ad minorem respondeo, quod lex natura paucioribus fuit contenta, quae memorialiter ad finem per patres devenerunt. Illi etiam homines magis erant praediti in naturalibus, & ideo modica doctrina inspirata potuit eis sufficere. Vel aliter ad illud, & ad aliud de lege Moysi, potest dici, quod ordinatus processus Scripturae ostendit ejus doctorem secundum Aug. 83. *quaestionum quaelibet*, 23. Ad secundum dico, quod dulcis fuit illi: & ideo ad deum aliqua sententia literalis, quam sit esset expressis diu: & ideo ad devotionem conferunt illa, quae expressa sunt in novo Testamento sub figura

a Exod. 20. 23. b 19. In lege natura, quare modica doctrina inspirata fuit. Pedagogum, id est, legem per famulum suum, & magistrum, id est, Evangelium per tunicum suum ad tertium.

ra velata fuisse in veteri. Hoc quoad caeremonias; sed quoad historias, in quibus exempla sunt legis declarativa, similiter ex toto processu Scripturae patet ordinata Dei gubernatio respectu hominis, & totius creaturae. Ad tertium, Origenes in homilia de Arca Noe, dicit: *Nulla scientia omnia scientia explicavit, sed illa, ex quibus possunt alia sufficere elici.* Unde multa veritates necesse conclusionis non exprimitur in Scriptura, et si virtualiter continentur sicut conclusiones in principis, circa quatuor investigationem utilis fuit labor expostorum, & Doctorum, sic si obicitur (a) multa in actibus humanis sunt dubia, utrum sint peccata mortalia, & etiam supponit omnibus doctrinis Doctorum, & expostorum; Respondeo, non est dubia via salutis simpliciter, quia a talibus tanquam a periculosos debet homo illic cavere, & custodire se ne homo, dum se exponit periculo, incidat in peccatum. Quod si noluerit quaerere salutem, sed non curando exponat se periculo, ubi forte de genere atus non est peccatum mortale, tamen peccabit mortaliter: se tali periculo exponendo.

Q U A E S T I O III.

Virum Theologia sit de Deo tanquam de subjecto primo?

QUOD non, arguitur duabus viis. Prima, est ostendere istam negativam in se, quae probatur primo per auctoritatem Boetii primo de Trin. Forma, inquit, *simplex subjectum esse non potest.* Item, secundo, materia non coincidit cum aliis causis, neque in idem numero, neque in idem specie, ex secundo Physicorum (b): Deus autem est finis hujus scientiae, & efficiens (c): non igitur materia. Item, tertio, ex prima Posteriorum, subjectum scientiae habet partes, principia, & passiones: Deus autem non habet partes integrantes, cum sit simplex; neque partes subjectivas, cum sit singularis ex se: neque habet principia, cum sit primum principium; neque passiones, quia passio inest subjecto, ita quod est extra ejus essentiam: nihil autem lic inest Deo. Secunda via est ostendere, quod aliud est hic subjectum: non ergo illud. Antecedens probatur multipliciter. Primo per Augustinum de doctrina Christiana 1. lib. cap. 1. *Omnis doctrina vel verum est, vel signorum: igitur res, vel signa, sunt subjectum.* Item, secundo, Scriptura habet quatuor sensus, scilicet Anagogicum, Tropologicum, Allegoricum, & Literalem: sed quilibet sensus correspondet aliquod subjectum primum, sicut alij scientiae habenti unum sensum correspondet subjectum secundum: illum sensum; igitur hic sunt quatuor subjecta. Item, tertio, quod homo sit subjectum, probatur auctoritate Commentatoris (d) 1. *Ethic. in Prologo*; quia secundum eum, scientia Moralis est de homine, quoad animam, Medicinalis est de homine, quoad corpus: Ex hoc ergo accipitur ista propositio, quod omnis scientia Practica habet pro subjecto primo illud, cui accipitur finis practicae, & non ipsum finem: finis autem istius scientiae acci-

a Faciens quod dubitat esse mortale peccat mortaliter. b Trin. com. 1. 3. c Scot. 2. Physic. q. 7. d Eubritius, quem Dilectus sepe allegat in moral.

quiditur homini, & non Deo: ergo &c. Item aliter. (& quasi in idem redit:) finis scientiæ est per actum suum attingere objectum primum in se: in ipso in ipsum formam principalem intentam à scientia, puta in speculativa inducere in illud esse cognitum, quia cognitio ibi intenditur; & in practica inducere formam, ad quam ordinatur ejus praxis, finis autem hic intencus est bonitas moralis, quæ non intenditur induci in Deo, sed in homine: igitur homo est objectum primum ejus. Contra, Aug. 8. de Civitate Dei cap. 1. *Theologia est sermo vel ratio de Deo.*

QUÆSTIO I. LATERALIS.

Utrum Theologia sit de Deo sub aliqua ratione speciali?

Quod sic, arguitur; Hugo de Sacramentis in principio vult, quod opera restaurationis, sunt hic subiectum: ergo, si Deus est hic subiectum, hoc erit sub speciali ratione, scilicet in quantum restaurator. Item, Cassiodorus super Psalmistam vult, quod Christus caput cum membris est hic subiectum; igitur specialiter ut incarnatus, & caput Ecclesiæ erit hic subiectum. Item, Deus absolute est subiectum Metaphysicæ: igitur si hic est subiectum, hoc erit sub aliqua ratione speciali. Consequenter probatur; quia non sub eadem ratione omnino, hic & ibi est subiectum. Antecedens probatur per Philosophum 6. Metaph. (a): *Honorabilissimam scientiam oportet esse circa nobilissimum genus; illa, secundum ipsum, est huiusmodi, hoc etiam confirmatur, quia ibi vocat Metaphysicam Theologiam. Item Commentator primo Physicorum commento ultimo dicit, quod Avic. multum peccavit, ponendo Metaphysicam probare primam causam esse, cum genus substantiarum separatarum sit ibi subiectum, & nulla scientia, probat suum subiectum esse; Ratio autem non valet, nisi intelligeret, quod ipsa esset ibi primum subiectum; ergo, &c. Item, ista scientia est honorabilissima: ergo est de honorabilissimo subiecto sub ratione honorabilissima; huiusmodi autem ratio est ratio finis, & boni; de fine autem probatur per Avic. 6. Metaph. (b) dicentem: *Si scientia esset de omnibus causis, illa, que esset de fine, esset nobilissima.* Ex hoc concluditur de bono, quia secundum Philosoph. 3. Metaph. qui ponit infinitatem in finibus, destruit naturam boni, quia destruit naturam finis: ex hoc ergo accipitur quod ratio boni est ratio finis. Contra (c): cognitio contracta præsupponit cognitionem absolutam: & absoluta est certior, ex 1. Metaph. si ergo ista est de Deo sub aliqua ratione speciali, alia est prior & certior de Deo absolute: talis non ponitur: ergo, &c.*

QUÆ-

a Text. cap. 20 b Capitul. text. cap. 8. c In Prolo. Idem 1. Post. 1071. 39.

QUÆSTIO II. LATERALIS.

Utrum ista scientia sit de omnibus ex attributione ipsorum ad primum ejus subiectum.

Quod sic, 4. Metaph. *Eadem est scientia de aliquo, & de attributo, ut ad ipsum* (& exemplificat ibi de sano) sed omnia alia attribuntur essentialiter ad subiectum primum hujus: ergo, &c. Contra, Aug. 14. de Trinit. cap. 1. *Neque tui. scientia tribuendum est.* &c.

Circa solutionem istarum questionum, sic procedo. Primo, distinguo de Theologia in se, & de Theologia in nobis. Secundo, a signabo rationem primi subiecti. Tertio, distinguo de Theologia quantum ad partes eius.

De primo dico, quod cognitio qualibet in se, est illa, que nata est haberi de objecto ejus, secundum quod natum est manifestare se intellectui proportionatum. Cognitio autem eadem in nobis, est illa, que nata est haberi in intellectu nostro de objecto illo intellecto. Theologia, ergo in se talis est cognitio, qualis natum est facere objectum Theologicum in intellectu sibi proportionato. Theologia vero in nobis, talis est cognitio, qualis intellectus noster natus est habere de illo objecto. Exemplum, si aliquis intellectus non possit intelligere Geometrica, possit autem alicui credere de Geometricis; Geometria esset sibi fides, non scientia: esset tamen in se scientia, quia objectum Geometriæ natum est facere de se scientiam in intellectu proportionato.

De Secundo dico, quod ratio primi subiecti est continere in se primo virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est. Quod probe, primo sic; quia objectum primum continet propositiones immediatas: quia subiectum istarum continet prædicatum, & ita evidenter totius propositionis; propositiones autem immediate continent conclusiones: ergo subiectum propositionum immediatarum, continet omnes veritates illius habitus. Probo idem secundo (a), quia prioritas hic accipitur ex primo Posteriorum ex distinctione. Universalis, secundum quod dicit adæquationem; objectum autem hec habet ad habitum, sicut causa ad effectum: non est enim causa adæquata, nisi continet primo virtualiter totum effectum: ergo, &c. Expono quod dixi (primo virtualiter) quia sicut illud est primum ens, quod non dependet ab alio, sed alia ab illo: ita primo continere est, ab aliis non dependere in continendo, sed alia ab ipso, hoc est, quod per impossibile circumscripto omni alio, manente intellectu ejus, adhuc contingeret, & nihil aliud continet, nisi per rationem ejus.

Nota (b), quod quilibet essentia cognita habitualiter, continet virtualiter primo notitiam omnium veritatum illius habitus: & habitus ille, qui dicitur scientia, est species intelligibilis primi objecti: & ille respicit primo veritates immediate, & mediate; non formaliter, sed ex consequenti: & suum objectum adæquatum formaliter, est quidam

a T. c. 14. & 15. b Adhuc.

ditis, cuius est species. Quod igitur mirum, si primum obiectum, ut cognitum continet notitiam illorum, ad qua consideranda, sua species intelligibilis mediata movet? Immo, idem est species. A. continere primum virtualiter notitiam. B. & ipsum. A. ut cognitum habitualiter, continere. B., quod est speciem intelligibilem ipsius. A. in memoria, posse generare notitiam. B. in intelligentia. Secundum hoc igitur, idem est obiectum primum intellectus, & Scientia: Et tunc primum obiectum non distinguitur illa sed proximum, quod est verum immediatum, & verum mediatum: & illud primum obiectum utriusque ordine quod se habet ad obiecta proxima: & habitus ipsorum, secundum hoc, impossibile est uti habitu Scientia, nisi prius natura, & simul tempore, utendo habitu intellectus, quia nunquam speculor sciendo, nisi considerando hoc, ut verum, evidens mihi propter aliud verum. Vel igitur sunt idem habitus, & prius utro illo circa illud obiectum, ad quod prius inclinatur: Immo secundum Henric. Quol. 9. Ambo sunt idem illi habitus, qui est quidditatis primi obiecti simplicis, quem habitum intendit vocari Scientiam apud Arist. In divisione scientiarum, vel sunt nulli ibi. Immo quodlibet verum habet proprium habitum: & principaliter proter hoc, est habitus quidditatis, vel quidditativus primi obiecti, quem dicit speciem intelligibilem. Et ille includit omnes veritates virtualiter. Et tunc utentur posteriori, semper oportet simul uti omnibus prioribus. Nam, quid igitur ad multos actus, vel unam comparari habet proprium actuum circa utrumque comparatum, & proter hoc, actum comparandi? Et ad illum maxime discurrerent, potius proprius habitus, quo inclinor demonstrare, & inferre hoc, ex hoc: ad que extrema habeo duos habitus. Quare Quol. 6. P. Q. Hen. Si proponeretur pluralitas, paucitas esset prevalenda.

Contra istud arguitur dupliciter, primo sic. Sicut se habet obiectum primum potentie ad potentiam, ita obiectum primum habitus, se habet ad habitum; sed obiectum primum potentie est aliquod commune ad omnia per se obiecta illius potentie: ergo primum obiectum habitus est aliquod commune ad omnia per se obiecta eius, & non aliquid virtualiter continens illa. Item, secundo: quia in scientiis assignatur communiter pro subiecto primo, aliud quod est commune ad omnia illa, que considerantur in illa scientia: sicut in Geometria *istia*, in Arithmetica *numerus*, in Metaphysica *ens*. Ad primum respondeo, quod proportio obiecti ad potentiam est proportio motivi ad mobile, vel adjuvi ad passivum (a). Proportio subiecti ad habitum est sicut proportio cause ad effectum: quandoque autem aliquod agens agit in aliquod passivum, potest quodlibet agens eisdem rationis in quodlibet passivum eisdem rationis agere: ergo prima extrema proportionis adjuvi ad passivum sunt communia ad omnia per se extrema illius proportionis. Nam inter illa communissima, est adequatio, quia in quocunque est ratio unius, illud respicit quodlibet, in quo est ratio alterius: sed prima extrema proportionis cause ad effectum non sunt communissima, quia inter illa non est adequatio. Non enim

sequi-

a Hec maxima Schol. habetur ab eod. in 1. d. 3. q. 3. & in 2. d. 9. & in 3. d. 13. & in 4. d. 13. Videt hic Leuc. cont. Greg. & Occam.

sequitur, si commune potest causare habitum, quod speciale possit, & e converso. Non enim quodlibet contentum sub illo communi, respicit habitum illum, ut effectum eius: sed tantum aliquod primum obiectum contentivum, quod virtualiter continet omnia, ad que habitus se extendit. Ad secundum dico, quod multorum habituum specie differencium potest esse aliquod obiectum commune, sicut ad obiectis eorum potest abstrahi obiectum commune, & hoc modo in scientiis assignatur obiectum commune, ad quod non est habitus unus secundum speciem, sed tantum secundum genus.

De tertio dico (a), quod Theologia essentialiter non tantum continet necessaria, sed etiam contingencia. Quod patet, quia omnes veritates de Deo, sive ut trino, sive de aliqua personis divina, ut comparatur ad intra, sunt necessariae: ut quod *Deus est trinus*, & quod *Filius dicitur generari a Patre*, & huiusmodi. Illa vero, in quibus comparatur ad extra, sunt contingentes (b), ut quod *Deus creat*, & quod *Filius est incarnatus*, & huiusmodi. Omnes autem veritates de Deo ut trinus, sive de persona determinata, sunt Theologicæ. Similiter veritates contingentes, quia ad nullam cognitionem naturalem spectant: ita quod prima partes integrales Theologie sunt duæ, scilicet veritates necessariae, & veritates contingentes.

Ex his patet responso ad primam questionem. Et primo loquendo de Theologia in se quantum ad veritates necessarias ipsas; dico quod primum subiectum Theologie in se, non potest esse, nisi Deus, quod probatur per tres rationes. Prima accipitur ex ratione primi obiecti, & arguo sic. Primum obiectum continet virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est primum obiectum: sed nihil continet virtualiter omnes veritates Theologicas, nisi Deus: ergo, &c. Probatio minoris: nihil aliud continet eas ut causa, sive ut illud ad quod habeant attributionem, nisi Deus, quia Deus nulli attribuitur: nec aliud continet eas, ut effectus demonstrationis quæ: Nam nullus effectus demonstrat Deum trinum, quæ est optimissima veritas Theologica, & similia. Secundo sic, Theologia est de his, que sunt soli intellectui divino naturaliter cognita: ergo est de aliquo soli Deo naturaliter noto: sed solus Deus est sibi soli naturaliter notus: ergo, &c. Probatio prima, scilicet antecedentis: Si ista scientia est de aliquibus alicui alii intellectui naturaliter notis, ergo præter ista aliqua alia sunt cognoscibilia naturaliter soli intellectui divino: quia infinitus est, & ideo plurimum cognoscitur, quam intellectus finitus: igitur adhuc alia scientia est superior, quam ista, quæ erit de naturaliter notis intellectui creato. Probatio minoris: quia omnis essentia creata, alicui intellectui creato potest esse naturaliter nota. Tertio sic: in nulla scientia traditur ita distincta cognitio de aliquo alio, quod non est subiectum eius primum, sicut traditur in illa, quæ est de illo, ut de subiecto eius primo: quia in nulla scientia traditur ita distincta cognitio de non per se subiecto, sicut de per se eius subiecto: tunc enim non esset ratio, quare illud subiectum esset magis subiectum eius, quæ aliud: igitur

Tem. I.

C

fi

a Veritates theologicæ quædam necessariae ut ad intra quædam contingentes, ut ad extra. b Duæ sunt partes integrales Theologie.

si Deus non sit hic subiectum, tunc non traditur ita distincta cognitio de Deo, sicut traderet de eo in aliqua alia, in qua posset esse subiectum: sed potest esse subiectum in alia scientia: igitur illa potest esse prior illa. Præter autem istas tres rationes, sunt aliquæ persuasiones. Prima talis est: Theologia secundum Aug. 13. de Trin. cap. 19. pro aliqua parte sui, est sapientia; pro aliqua parte sui, est scientia. Si autem esset tantum de aliquo non æterno formaliter, de illo esset formaliter scientia, & non sapientia aliquo modo: quia nec ex primo subiecto, nec ex attributione; quia æterna non attribuitur temporalibus. Secunda persuasio, quia superior portio rationis habet aliquam perfectionem propriam sibi correspondentem: ista autem (si est de subiecto non æterno, ut de primo subiecto, cum æterno non attribuitur ad non æternum) sequitur, quod nullo modo est de æternis: & ita nullo modo pertinet portionem superioris rationis, & ita est aliquis habitus intellectus omnino nobilior isto, periciens istam portionem, quod est inconveniens. Tertia persuasio est; quia secundum beatum Aug. 14. de Trin. cap. 1. § 4. (a), ista scientia est de illis, quibus fides igitur, defenditur, & roboratur: ergo est de illo eodem subiecto, quod est primum subiectum fidei (b); sed fides est de veritate prima: ergo. Quarta persuasio est, quia nobilissima scientia est circa nobilissimum genus: ex quo per se (c) § primo de Anima (d): hæc autem conceditur nobilissima: ergo oportet, quod sit de Deo, ut de subiecto.

Ex his dictis respondeo ad secundam questionem. Ad intellectum cuius pono exemplum. Homo intelligitur, ut animal rationale, ut substantia, ut manifestum natura, ut nobilissimum animalium. In primo intellectu hic aligitur secundum rationem quidditativam propriam, in secundo in communi: in tertio per accidens, id est in propria passione: in quarto in respectu ad aliud. Sed perfectissima notitia de homine non potest esse in respectu ad aliud, quia ista præsupponit notitiam absoluti: nec de homine sub ratione passionis, quia notitia passionis præsupponit notitiam subiecti: nec de homine in universali, quia illa est confusa: ergo nobilissima cognitio de homine est secundum rationem quidditativam. Ita etiam potest poni aliqua scientia de Deo sub ratione respectus ad extra, ut aliqui ponunt sub ratione reparatoris, vel gubernatoris, vel capitis Ecclesie. Vel potest poni de Deo sub aliqua ratione attributali, que est, quasi passio, sicut aliqui ponunt de Deo hanc scientiam esse sub ratione boni. Vel potest poni de Deo sub ratione communi, & universali, ut entis vel entis infiniti, vel necesse esse, vel aliquid talis.

Contra istas oppositiones arguitur: & primo arguitur contra istam de ratione communi. Nullus conceptus communis de Deo continet virtualiter omnes veritates propriæ Theologicas pertinentes ad pluralitatem personarum. Nam si sic, cum illi conceptus communes naturaliter concipiuntur à nobis: ergo propositiones immediatæ de illis conceptibus possent à nobis naturaliter concipi, vel intelligi: & per illas propositiones immediatas possemus scire conclusiones, & ita totam Theologiam

a De utraque portione agit. 2. d. 24. § 3. d. 15. b De objecto fidei § 3. d. 23. c Text. 1. d Text. 2.

giam naturaliter acquireret. Secundo, quia ex quo conceptus communis, non sunt soli Deo naturaliter notis; ergo nec veritates includi in illis communibus conceptibus, de quibus est Theologia; ergo sic fiet de Deo sub ratione tali communi, non esset soli Deo naturaliter nota, cuius oppositum ostensum est in prima questione.

Contra aliam positionem de ratione attributali potest argui per eandem rationem. Sed adhuc arguo per alias speciales. Primo, quia cognitio eius quod quid est, est perfectissima; ut dicit Philosoph. 7. Met. ergo cognitio illius essentia est perfectior cognitio, quam cognitio proprietariæ attributali, que se habet, quasi passio huius nature, secundum Damasc. 1. c. 3. Secundo, quia si illæ proprietates realiter differrent ab essentia, essentia esset resisteri causa ipsarum: ergo sic differret ratio, ita essentia de sua ratione habet rationem incausate; illa autem, licet per identitatem cum essentia sit incausata: non tamen secundum suam rationem formalem primo includunt incausationem sui. Tertio, quia illud secundum suam propriam rationem videtur esse actualius in se, cui magis respiciuntur communitates ad plura ad extra; sed essentia tepnagat communitates ad plura ad extra, & nulli proprietati attributali, nisi quatenus est illius essentia, vel idem illi essentia, in quantum in se. Si vero dicatur, quod qualibet proprietate est infinita, & ideo incommunicabilis propter infinitatem; Contra, infinitas ista est in eis propter identitatem eorum cum essentia, sicut ex radice, & fundamento omnis perfectionis intrinsecæ. Contra viam etiam de respectibus ad extra, potest argui, sicut contra alias duas vias. Sed facio rationes speciales. Primo, quia respectus ad extra est respectus rationis, sed scientia non considerat subiectum suum sub ratione reali, non est realis, sicut nec Logica est realis, licet consideret de rebus, ut eis attribuitur instantiis secundæ: ergo Theologia non est realis. Secundo, quia absolutum, & respectivum non faciunt aliquam unam conceptionem per se: ergo conceptus aggregans illa duo in se est conceptus unus per accidens: nulla autem scientia prima est de conceptu uno per accidens: quia talis præsupponit scientiam de utraque parte; & ideo si scientia habet æternam sit de aliquo uno per accidens, præsupponit duas tractantes de partibus illius totius, separatim: Si igitur Theologia esset de tali uno per accidens, posset esse alia prior ea, quæ esset de conceptu uno per se. Tertio, nullus respectus ad extra videtur Deo necessario convenire; ergo nihil Theologicum necessario conveniret Deo, ut est subiectum Theologie. Prohibitio contentiæ, quod convenit alicui sub ratione non sibi necessario inherens, non convenit illi necessario: sed respectus ad extra est huiusmodi: ergo, &c. & ita nulla veritas Theologica necessaria est. Et hæc conclusio probatur per primam, & secundam rationes postas ad primam questionem, scilicet de ratione primi objecti, & de notis soli Deo naturaliter. Concedo igitur quartum membrum, scilicet quod Theologia est de Deo sub ratione, quæ est hæc essentia: sicut perfectissima scientia est de homine, si esset secundum quod homo, non autem sub aliqua ratione universali, vel accidentali.

Ad primam questionem de Theologia nostra dico, quod quando habitus est in aliquo intellectu habens evidentiam ex objecto, tunc primum.

obъектум illius habitus, ut est illius, non tantum continet virtualiter illud habitum, sed et notum illi intellectu, continet ipsum habitum, ita quod notitia obiecti in illo intellectu continet evidentiam habitus, ut in illo intellectu: quia intellectus cognoscens tale obiectum, potest elicere omnem conclusionem huius habitus. In habitu vero non habente evidentiam ex obiecto, sed causatam aliunde, quam ab obiecto noto; non oportet dare primum obiectum ejus habens duas dictas condiciones, immo neutrum oportet dare, quia primum est habitus, ut in hoc, ac si esset contingens, quia neutro modo habet obiectum primum. Tali ergo habitui non evidenti ex obiecto datur subjectum primum, de quo primo noto, id est, perfectissimo primo, id est, immediate, cognoscitur prima veritates habitus illius. Theologia autem nostra est habitus non habens evidentiam ex obiecto, etiam illa, quae est in nobis de Theologicis necessariis, non magis ut in nobis habet evidentiam ex obiecto cognito, quam illa, quae est de contingentibus: ergo Theologiae nostrae, ut nostra est, non oportet dari obiectum primum, nisi primum notum; de quo noto immediate cognoscantur prima veritates. Illud primum notum est ens infinitum, quia ille est conceptus perfectissimus, quem possumus habere de illo, quod est in se primum subiectum quod tamen neutram praedictarum conditionum habet: quia non continet habitum nostrum virtualiter in se, nec multo magis, ut nobis notum, continet ipsum habitum; tamen quia Theologia nostra de necessariis est de eisdem, de quibus est Theologia in se, ideo sibi assignatur subjunctum primum, quoad hoc, quod est veritates continent in se, & hoc idem est subiectum Theologiae nostrae, quod est primum subiectum Theologiae in se: sed quia illud non est nobis evidens, ideo non continet illas, ut nobis notum, immo non est nobis notum.

Si arguitur ergo non est primum obiectum nostri habitus; Respondeo, verum est, non est primum subiectum dans evidentiam: sed subiectum primum continens omnes veritates, naturae dante evidentiam, illi ipsum cognoscitur. Et haec dicta sunt ad duas quaestiones de Theologiae necessariiorem.

NUNC autem videndum est de veritatibus contingentibus Theologicis, quid sit primum subiectum Theologiae. Et quoad istas dico, quod nullum subiectum virtualiter continet veritates, nisi necessarias de ipso: quia ad contingentes de ipso equaliter se habet ex se, & ad oppositas. Tamen contingentium est ordo, quia aliqua est prima vera contingentis, & ita subiectum primum multarum veritatum contingentium, potest poni illud, de quo primo, id est, immediatè, dicitur praedicatum primae contingentis, quae est quasi primum principium in ordine contingentium, vel praedicata plurimum primum contingentium, si plures sunt primae. Dicitur autem primum subiectum primae veritatis contingentis, quod videtur tale, natum est primo videri conjungi cum praedicato illo, quia primum notum in contingentibus, non est nisi per intentionem extremorum: ergo primum intellibile, cui insit primum praedicatum primae veritatis contingentis, est primum subiectum omnium veritatum contingentium ordinatarum. Ex his ad propositum dico, quod essentia divina est primum subiectum Theologiae contingentis, & hoc modo sumpta, quod praedicatum est, ipsam esse subiectum primum Theologiae necessariae: & hoc tam hu-

jus Theologiae contingentis in se, quam ut est in intellectu divino, & beatorum. Totius igitur Theologiae in se, & Dei & beatorum, primum subiectum est essentia divina, ut haec, cuius visio à beatis, est sicut in Metaphysica cognito ontis: & ideo beata visio non est Theologia, sed est quasi perfecta incomplexa apprehensio subiecti, praecedens naturaliter scientiam Theologiae: Subjectum vero Theologiae nostrae contingentis videtur idem subiectum primum, quod & necessariae, & hoc modo supra exposito: quia non ut continens virtualiter in se habet, etiam insitutive videretur: sed ut cognoscibile à nobis proximum illi, cui intuitivè noto natum esset praedicatum primae contingentis evidenter in esse. Contra, videtur quod Verbum sit subiectum adequatum Theologiae contingentium, tam illius contingentis in se, quam ut est in intellectu divino: quia est primum subiectum omnium articulorum reparationis nostrae. Respondeo, aliquid contingens potest primo dici de Verbo, & aliquid de Spiritu sancto, & aliquid de Deo trino, ut create: erunt igitur personae quasi partes subiecti, sicut etiam aliqua necessaria sunt primo vera de diversis personis.

Ex praedictis apparet improbatum illius opinionis, quae ponit Christum esse primum subiectum, quia tunc veritates necessariae de Patre, & Spiritu sancto non essent Theologiae, puta, *Pater generat, Spiritus sanctus procedit*: nec veritates contingentes de eis, puta, *Pater creat per Filium, Spiritus sanctus temporaliter missus est visibiliter, & invisibiliter*: nec veritates necessariae de Deo trino, ut quod est omnipotens, immensus: nec contingentes, ut *Deus creat, gubernat mundum, remittit peccata, & punit, & praemiatur*. Et huiusmodi consequentiae omnes probantur, quia ad nullam scientiam per se pertinet aliqua veritas, nisi sit de subiecto primo, vel de eius parte subiectiva, vel integrali, vel essentiali, vel de aliquo essentialiter ad subiectum attributo. Sed patet quod Pater, vel Spiritus sanctus, nec Trinitas non est Christus, nec pars aliqua alteri distorioni modorum, nec attributum ad Christum essentialiter; tam quia Christus cum dicat duas naturas, & hoc inquantum est subiectum, secundum personales illas, sequitur, quod ut habens naturam creatam, erit essentialiter prior Patre, vel Spiritu sancto, vel Trinitate: quia essentialis attributio non est nisi ad essentialiter prius; cum quia Christus secundum divinitatem, etiam non habet aliquam talem prioritatem esse, secundum quam possit Pater, vel Trinitas ad Christum attribui. Contra istam etiam opinionem sunt duae rationes, ultimae potius supra in solutione 2. quae contra opinionem de respectu *ad extra*. Contra idem est prima ratio posita ad solutionem 1. quae, quia veritates necessariae de Patre, & de Spiritu sancto, & de Trinitate, impossibile est contineri virtualiter primo in Christo: quia si Verbum incarnatum non fuisset, illae veritates necessariae, nihil minus fuissent. Tertia etiam ibidem valet ad hoc, quia non esset tradenda his aliqua notitia de Deo, nisi ut includitur in Christo, hoc est, ut de Verbo tantum: & ita non esset distinctissima notitia de Deo, quae traditur: igitur esset alibi prior requirenda. Ad hoc etiam faciunt aliqua perambulationes ibi posita: quia ista unitas, quae est Christi, ut est suppositum unum in duabus naturis, non est unitas aeterna: istam autem oportet ponere formaliter unitatem primi subiecti: ergo primum subiectum, ut primum,

non est aliquid æternum. Illa etiam persuasio de fide videtur contumeliosa, non enim est creditum, vel verum Theologicum, *hunc hominem esse crucifixum*, non implicando Verbum in subiecto, quia *hunc hominem* in cruce potuerunt Iudæi naturaliter videre. Sed creditum est, & verum, Theologicum, *Verbum esse hominem de Virgine natum: Verbum esse hominem crucifixum: Verbum esse hominem resurgentem*, & sic de aliis articulis pertinentibus ad humanitatem. Pertinentes autem ad divinitatem, patet, quod non conveniunt primo Christo, ut Christus est, sed aliqui aliis personis, aliqui Trinitati: ergo obijciunt adæquatam Theologiam non est Christus, sed aliquid quasi commune Verbo, de quo primo traduntur articuli pertinentes ad reparationem, & Patris, & Spiritus sancti, scilicet de quibus sunt aliquæ Theologicae veritates. Videtur igitur dicendum, quod sicut in Medicina corpus humanum sit primum subiectum, de quo consideratur ibi passio, ut sanitas, & infirmitas, si species corporis humani essent corpus sic mixtum, & sic, puta corpus sanguineum, & corpus plegmaticum, &c. hoc totum, *corpus sanguineum sanum*, non esset primum subiectum; tum quia nimis particulare, tum quia includit passionem considerandam de subiecto, que non potest esse ratio subiecti: quia subiectum, ut subiectum, est prius natura passione, & ita passio esset prior seipsa. Et breviter, quidquid diceretur de aliqua medicina tradita, scilicet, quod esset de tali particulari, ut de ente per accidens, saltem impossibile esset primum scientiam de corpore hominis esse de corpore hominis sanguineo sano, si quis esset de ipso, alia posset esse prior, sive de corpore hominis in communi: quia ipsum in communi habet aliquas passiones cognoscibiles de ipso, per rationem communem, ut est prior interioribus: sive de corpore sanguineo: cuius ratio est naturaliter prior corpore sanguineo sano: & ista ratio prior continet virtualiter aliquas passiones de corpore hominis sanguineo sano, quia & eius ratio præcedit corpus sanguineum sanum. Ita in proposito, Christus dicitur, *Verbum hominem secundum Damasc. lib. 3. (a)*, ante igitur notitiam quæ esset de Christo, ut de primo subiecto, nata esset alia esse prior de Verbo, si qua sibi inhi per rationem, qua verbum, & ante istam, alia de Deo quantum ad illa que inhi per rationem Dei, ut est communis tribus personis. Si igitur Theologiam teneamus secundum que esse primam notitiam, ipsa non erit primo de Christo: & si aquæ est de veritatibus communibus, & propriis tribus personis, ipsa non erit de aliqua persona, ut de subiecto adæquato, sed de Deo, ut est communis tribus personis. Et tunc salvabitur, quod omnis veritas Theologica, vel quæ est de primo subiecto, puta, quæ inhi Deo per rationem Dei, vel quæ de parte subiecti: a primi subiecti, puta, quæ est propria alicui personæ, aut de aliquo, quod attribuitur ad subiectum primum, vel quasi parte subiecti, ut puta de creatura quantum ad respectum, quem habet ad Deum ut Deus, & de natura assumpta, quantum ad respectum, quem habet ad Verbum sustentans.

ALITER tamen ponitur (b), Christum esse subiectum primum secundum

a Cap. 2. § 6. b Quotieslibet Christus dicatur esse unus, de quo 3. ut 13.

dom Linco, in Exameron, & hoc ut Christus est unum triplici unitate; quarum prima est ad Patrem, & ad Spiritum sanctum; secunda, Verbi ad naturam assumptam; tertia, Christi capta ad membra. Et pro ista opinio de Christo videtur esse prima ratio posita ad primam quest. & penultima: quia septem articulos fidei pertinentes ad humanitatem, non continet Deus, ut subiectum, quia per naturam divinitatis non conveniunt Deo, illud autem subiectum primo continet passionem, per cuius formam passio sibi inest; Christus autem & istos continet, quia secundum humanitatem sibi inest; & præter hoc Christus continet realiter alios pertinentes ad Deitatem, quia secundum divinitatem illa dicuntur inesse sibi. Item, subiecta partium doctrinæ debent contineri sub subiecto totius, vel ut partes subiectivæ, vel ut quali integralis: non autem continetur sub Deo sic subiecta partium Sacræ Scripturæ. Quod probatur per glossas multas in principis librorum, assignantes causas materiales aliquas, quæ non sunt aliquid Dei: Unde super Oseam dicit glossa, quod materia libri Osee est, *decem tribus*. Præterea in aliquo libro Scripturæ nihil proprium de Deo narratur: quia nullum factum ibi narratur, vel requiritur ex parte Dei aliquid, nisi influentia naturæ generalis: ergo talis liber non est de Deo. Ad primum dico, quod veritates enunciatæ contingenter de Christo in nullo subiecto continentur virtualiter, sicut subiectum dicitur continere passionem: quia tunc inest necesse: tamen habent aliquid subiectum, de quo immediate enunciantur & primo illud est Verbum. Nam veritates Theologicæ de Incarnatione, Passione, Nativitate, &c. sunt istæ: *Verbum est factum homo, Verbum est homo natus, Verbum est homo passus*, &c. Cum dicitur passio inheret secundum naturam humanitatis; Respondet humanitas non est ratio primi subiecti, ad quod fit resolutio: sed est quasi passio prior, medians inter primum subiectum illarum veritatum, quod est Verbum, & alias posteriores passiones, ut natus, &c. Patet enim, quod humanitas non potest esse ratio subiecti respectu passionis primæ, quæ est esse incarnatum: quia illud dicitur de Verbo, non præintelle-ctæ humanitate in ipso, ut in subiecto (a) Ad secundum dico, quod sufficit scientiæ subiectio partialium attributio ad primum subiectum; qualis attributio ad Deum, potest salvari cuiuscumque materiæ assignatæ per glossas adductas. Aliter tamen potest dici, quod materia cuilibet libri est Deus, de quo ibi narratur, quomodo genus humanum gubernaverit: sed gens, vel persona gubernata, est materia remota: & ita intelligenda sunt glossæ tales. Per hoc patet ad tertium, quia licet esset aliquis liber nullum Deum miraculum continens: (b) tamen quilibet continet providentiam, & gubernationem Dei circa hominem in communi, vel determinatam gentem, vel personam in tantum, quod si eandem Historiam de Pharaone scribat Moyses in Exodo, & aliquis Ægyptius in Chronicis Ægyptiorum, subiectum Historiæ Moysi est Deus, de quo traditur ibi gubernatio hominum misericorditer liberando Iustos oppressos, iniuste puniendo Ægyptios oppressores: sapienter ordinando formam liberandi congruam, ad hoc ut populus liberatus legem gratanter acciperet, potenter tot sibi propria signa

a Subiecta partialia debent habere attributionem ad primum subiectum. b Quomodo Deus est obiectum librorum biblia.

faciendō. Subiectum vero Historiæ Historiographi esset Regnum, vel Rex, vel populus Ægyptiacus, cuius actiones, & casus circa ipsos contingentes ipse intendit scribere: ita quod incidens est tibi, quid Deus fecerit: sed principale, quid genus sui fecerit, vel passa sit. Principale autem est Moyſi, quid Deus egerit, vel permisit: sed quasi incidens est tibi circa quam materiam hoc contigerit. Et dato quod alicubi nullum miraculum enarraret: tamen quid Deus permisit assistendo secundum communem influentiam, & non impediendo, hoc principaliter intenditur in libro illo, in quantum est pars Scripturæ: & qualiter illud convenienter ordinatum sit ad bonum aliorum, si fuit ordinabile, vel iuste punitum, si fuit malum. Hoc frequenter additur in libro eodem, vel alio, aut si permissum fuit, nec hoc punitum, non tacet scriptura alibi de illo in generalis, quod alibi punitur.

Ad Primum argumentum primæ quæst. Ad hoc tunc dico, quod loquitur tibi de subiecto accidentis, & non de subiecto considerationis. Ad aliud de secundo Phys. dico, quod intelligit de materia, ex qua, non in qua, vel circa eam. Vel melius, quod subiectum scientiæ secundum veritatem non perit ad genus causæ materialis, sed ad genus causæ efficientis; dicitur tamen subiectum scientiæ materia, per quamdam similitudinem ad actionem, ubi simul concurrunt ratio objecti circa quod, & ratio materiæ susceptivæ, quia factio est actus transiens extra: non sic est de actu proprio scientiæ. Tamen intelligitur transire, quia non terminatur in se, sed ad aliud, circa quod est, licet non recipiatur in illo, circa quod est, sed manet in sciente. Et propter hanc proprietatem materiæ, scilicet esse circa quid, subiectum dicitur materia respectu scientiæ, & actus ejus. Ad illud de 1. Poster. Dico quod subiectum cuiuslibet scientiæ naturaliter inventæ, est aliquid universale ideo subiectum talis scientiæ, oportet quod habeat partes subiectivæ: illius autem scientiæ subiectum; est essentia hæc, ut singularis, quia imperfectionis est in natura creata universalis, quod in multis singulariter dividatur: ista igitur imperfectione ablata, remanet quod ista essentia est scibilis sine divilitate ejus in partes subiectivas. Tamen possit dici, quod personæ divinitus sunt quasi partes subiectivæ ipsius essentia divinx, sed essentia in eis non numeratur. Quod autem additur de passionibus (a), dicitur aliqui, quod attributa sunt quasi passiones huius essentia. Sed hoc non valet, quia consideratio attributorum naturaliter à nobis intelligibilium, est consideratio Metaphysicæ; nisi sint aliqua attributa per se tantum convenientia huic essentia; ut hæc, & non ut à nobis nunc naturaliter intelligitur confusè. Quod autem accipitur, quod passio est extra essentiam subiecti: hæc est vera, ubi passio est realiter causata à subiecto. Sed in divinitus illud, quod habet rationem passionis, non est causatum, quia per identitatem transit in essentiam. Tamen quantum ad scibilitatem: scitur per essentiam rationem, ac si esset realiter distincta ab essentia. Quod tertio dicitur de principio subiecti, dico quod non oportet principia scibilis esse principia in se ipsius subiecti, quia entis in quantum ens (quod ponitur subiectum Metaphysicæ) nulla sunt principia: quia tunc essent cuiuslibet entis,

a Var. lib. 1. d. 2. q. 1. § 2.

entis, sed oportet cuiuslibet subiecti esse principia, per que demonstrantur ejus passiones de eo, ex quibus principis, tanquam ex mediis demonstrationis, formantur principia complexa, sicut propositiones per se a note. Hoc modo cuiuslibet subiecti possunt esse principia quantumcumque in principiatu respectu formarum passionum. Ad aliud secunde viæ. Ad primum dico, quod illa auctoritas exprimit materiam huius scientiæ in communi: non subiectum primum formale. Ad aliud dico, quod quantumcumque sentis in una parte Scripturæ non est literalis, in alia parte est literalis: & ideo licet aliqua pars Scripturæ habeat diversos sensus, tamen tota scriptura habet omnes sensus suos pro sensu literalis. Ad tertium dico, quod argumentum est ad oppositum, dupliciter. Primo, quia homo ponitur subiectum Moralium scientiæ, vel Medicinæ, pro eo quod continet virtualiter omnes veritates illius scientiæ: nam corpus humanum continet virtualiter rationem sanitatis: ideo enim sanitas hominis est talis, quia corpus humanum est sic complexio naturæ. Similiter anima hominis continet virtualiter rationem felicitatis, sicut patet ex 1. Ethic. ubi ex ratione anime concluditur ratio felicitatis naturalis hominis. Non sic homo continet rationem finis huius scientiæ, quia finis supernaturalis, vel objectum ejus, non includitur in ratione hominis: & ideo non potest esse subiectum huius scientiæ primum. Secundo sic; Homo est finis ultimus istarum scientiarum, ad quem tam sanitas, quam felicitas naturalis ordinatur. Probatio, quia omnis amor concupiscentiæ presupponit amorem amicitia: sanitas autem vel felicitas amatur amore concupiscentiæ: ideo illud que dicitur amatur amore amicitia, est ulterior finis, quam aliquid illorum: sed istud est corpus, ex una parte, & anima ex alia: igitur, si homo secundum corpus, vel animam, est subiectum huius scientiæ, sequitur, quod finis est subiectum huius scientiæ. Ad quartum dico, quod prima propositio est falsa: quia nihil aliud est finis scientiæ, quam attingere per actum proprium objectum illius scientiæ, non quod inducat aliquam formam per actum suam in objectum, quia scientia non est aliqua qualitas factiva.

Ad primum argumentum 2. quæst. quando arguitur per Hugonem & Cassiodorum, dicitur, quod loquantur, hic, non de formalis subiecto, sed de materia proxima, de qua diffusius tractatur in scriptura propter ordinem immediatiorem, quem habet ad finem. Ad secundum dico, quod Metaph. non est de Deo tanquam de primo subiecto. Quod probatur; quia præter scientias speciales oportet esse aliquam communem, in qua probentur in communi omnia, que sunt communia illis specialibus: igitur præter scientias speciales oportet esse aliam communem de ente, in qua tradatur cognitio passionum de ente, que supponitur in aliis scientiis specialibus (a). Si igitur aliqua est naturaliter de Deo, præter istam, est alia de ente naturaliter scita in quantum ens. Cuius vero probatur, quod est scientia de Deo per Phil. 2. Met. 1. Dico, quod ratio ejus sic concludit: Nobilissima scientia est circa nobilissimum genus; vel ut primum objectum, vel ut consideratum in illa scientia per-

fectis.

a Metaphysica non est de Deo tanquam de primo subiecto. Quomodo nobilissima scientia est circa nobilissimum genus.

scilicet modo, quo potest considerari in aliqua scientia naturaliter acquisita. Deus vero, est non est subiectum primum in Met, est tamen consideratum in illa scientia nobilissimo modo, quo potest in aliqua scientia considerari naturaliter acquisita.

Quia passiones entis (a) convertibiles cognoscuntur in summo de aliquo ente, & passionum entis distinctarum, nobilissimas eidem competere in summo, est cognitio nobilissima naturaliter possibilis de Deo, hac autem est cognitio Metaphysica, quia cuius est considerare passionem in communi de subiecto in communi, ut verbi gratia, eisdem est cognoscere eandem passionem in summo, de eodem subiecto particulariter.

Ad commentatorem 1. *Phys.* dico, quod Avic. cui contradixit, bene dixit, & Commentator male. Quod probatur primo, quia si aliquas substantias separatas esse, esset suppositum in scientia Metaphysica, & conclusum in naturali scientia, ergo scientia naturalis esset simpliciter prior tota Metaphysica: quia Philosophia naturalis ostenderet de subiecto Metaphysic. si est, quod supponit totam cognitionem scientie Metaphysic. Secundo, quia per omnem conditionem effectus potest demonstrari de causa quia est, quia impossibile est inesse effectui, nisi causa sit: sed multe passiones considerantur in Metaphysica, quas impossibile est inesse, nisi ab aliqua causa prima talium entium: ergo ex illis passionibus Metaphysicis potest demonstrari aliquam primam causam istorum entium esse: minor probatur, quia multiudo entium, & dependentia, & compositio (b), & huiusmodi, quae sunt passiones Metaphysicae, ostendunt aliquod esse actu simplex independentes, & necesse esse. (c) Multo etiam perfectius ostenditur primam causam esse ex passionibus causatorum consideratis in Metaphysica, quam ex passionibus naturalibus, ubi ostenditur primum movens esse. *Perfectius enim cognitio, & immediatior est de primo ente, cognoscere ipsum, ut primum ens, vel ut necesse esse, quam cognoscere ipsum, ut primum movens.*

Ad aliud dico, quod ratio finis non est ratio nobilissima cognitionis: sed illa, quod est finis; (d) sicut ratio fundamentalis illius respectus: deitas autem est ratio fundamentalis respectu finis, ut finis ad creaturas: igitur Deus est primum obiectum, quod concedo, & ita argumentum est in oppositum. Cum autem ostenditur de bonitate ex 2. *Metaphys.* dico, quod si per aliquam appropriationem bonitas sit fundamentum finis, tamen divinitas, est radicale, & primum fundamentum ipsius. Bene autem sequitur, si non est finis ultimus, quod non est bonum: quia si nullum est perfectum bonum, nullum est bonum: nullum autem bonum est simpliciter perfectum, quod ordinatur ad aliud, quia quod est tale, habet bonitatem diminuatam: si ergo quodlibet ordinatur ad aliud, nihil est bonum. Non oportet autem bonitatem esse propriam rationem finis, sed essentia magis erit propria & fundamentalis ratio. Et per haec patet ad dictum Avic. 6. *Metaphysic.* quod non debet intelligi de fine, sed de ratione: fundamentali ipsius finis.

Ad

a Addit. b Addit. c Perfectius cognoscitur primum ens per rationem Met. quam per Physicam. d Essentia divina est ratio finis, non bonitas.

Ad tertiam quaestionem, videtur probabiliter posse dici, quod Theologia non est de omnibus scilicet: quia quidditates distinctae ab essentia divina, ut est haec essentia singularis, continent primo multas veritates de se. Quod probatur, quia per impossibilem, circumscripto tali alio, si illae quidditates essent increatae, adhuc continerent tales veritates, sicut patet de linea, & de numero, quantum ad propositiones immediatas de eis. Et secundum hoc potest poni, quod in intellectu divino essent habitus distincti scientiales secundum rationem; utpote Theologia esset, quam causaret essentia divina ut haec in intellectu eius: Geometria autem in intellectu eius esset, quia virtute lineae esset in intellectu eius: & sic de Arithmetica virtute numeri, & sic de aliis.

Contra illud arguitur tripliciter. Primo, quia visceret intellectus divinus, pro eo quod pateretur ab aliquo alio ab essentia sua. Nam in illo instanti natura, in quo intelligit lineam, adhuc esset quasi in potentia ad veritates cognoscendas existentes in linea, & virtute illius quidditatis cognosceret eas: ergo linea quasi effectiva imprimeret cognitionem istarum veritatum in intellectu divino: & ita linea esset motiva intellectus divini. Secundo sic: Omnis potentia actuabilis a diversis objectis per se, virtute propria eorum, primum obiectum est aliquod commune eis: sed si linea virtute sui causaret veritatem in intellectu divino, pari ratione & aliae res causarent veritatem in intellectu eius: & ita primum obiectum intellectus divini esset commune eis, & non essentia divina singularis. Nec obstat quod obiecta alia attribuantur ad essentiam suam: ita enim alia entia attribuntur ad substantiam, & tamen obiectum intellectus nostri est ens. Tertio, quia si essentia sua est primum obiectum, patet quod non communitate praedicationis: ergo est primum secundum virtutem. Non autem esset primum obiectum virtualiter, si quodlibet aliud virtute propria immutaret intellectum eius. Ideo dico aliter, quod divina Theologia est de omnibus cognoscibilibus, quia obiectum primum Theologiae suae facit omnia alia actu cognita in intellectu suo: ita quod in primo signo naturae est essentia sua primo cognita in intellectu suo, & in secundo signo naturae quidditates virtualiter continentes veritates proprias: in tertio autem signo, sunt illae veritates virtualiter contentae in illis quidditatibus sibi notae: & non est ordo secundum ad tertium secundum causalitatem, quasi illae quidditates causent aliquid in intellectu eius: sed est tantum ordo effectuum essentialiter ordinatorum, respectu eisdem causae; puta quod essentia sua quasi prius natura causat illis quidditates sibi notas, quam veritates de eis sunt notae. Exemplum, si Sol illuminaret aliquam partem propinquam sibi, & alia pars remotior non esset illuminabilis, nisi a Sole propter ejus opacitatem, Sol illuminaret partem aliam remotam, non autem pars illuminata primo esset causa illuminationis in secunde: esset tamen ordo inter partem propinquam, & remotam, sicut ordo effectuum eisdem causae: & tamen non esset ordo causae ad effectum, quia pars illuminata nihil agit in partem opacam remotam. Ita in proposito, haec essentia Dei in intellectu suo facit alias quidditates actu notas, & quasi posterius naturaliter facit veritates illas in suis contentas, notas intellectui illi: tamen illae quidditates sunt: nullam virtutem habent respectu intellectus divini immutandi: quia

quia intellectus divinus non est natus perfici ab illis quidditatibus, quia ille est infinitus, & illæ quidditates finitæ, & infinita a finito, nullo modo perficitur; ita quod si in toto infanti nature, divina natura non moveret ad ultorem notitiam veritatis, nunquæ intellectus intelligeret eas; quia nullo alio motivo illam notitiam posse habere. Sic ergo Deus de omnibus cognoscibilibus solum habet cognitionem Theologicam: quia tantum virtute primi objecti Theologici ad tantum intellectum ejus, ita quod Theologia Dei non est tantum de omnibus, sed est etiam omnis cognitio possibilis haberi a Deo de eis; & absolute ipsa est de quocunque omnis cognitio non includit aliquam imperfectionem ex se: quia ipsa sola de quo: unque cognoscibili non includit limitationem: quælibet autem alia, quia est causa limitata, includit necessario limitationem. Sed de intellectibus creatis Beatorum aliter est, quia intellectus eorum nati sunt immutati a quidditatibus creatis ad cognitionem veritatum includendum in eis: & ideo præter istam veritatem Theologicam, quam habent de illis quidditatibus ut ostensis in essentia Dei, possunt habere naturalem cognitionem de eis ex propria motione eorum. Theologia igitur Beatorum de quibuscunque creatis non est tantum cognitio possibilis de ipsis tali intellectu.

Sed dubium est, an sit de omnibus, licet aliqua alia sit de quibusdam cognoscibilibus. Hic distinguendum est de Theologia in se, & ut est habens perfectum intellectum creatum beatum. Primo modo, est de omnibus scibilibus, quia omnia alia nata sunt sciri virtute primi objecti Theologici. Secundo modo dico, quod possibile est eam esse de quocunque; immo & de omnibus scibilibus, quia scibilia non sunt infinita: De factio autem non habet limitationem, nisi ex voluntate Dei ostendentis aliquid in essentia sua: & ideo actualiter Theologia eorum est de tot, quot voluntarie Deus ostendit eis in essentia sua. De Theologia autem nostra dico, quod ipsa non est actualiter omnium scibilium pro statu isto: quia sicut Theologia Beatorum habet terminum, ita & nostra ex voluntate Dei revelantis. Terminus autem præfixus a voluntate divina, quantum ad revelationem generalem, est eorum, quæ sunt in sacra Scriptura: quia sicut habetur in Apoc. ult. *Si qui appoverit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto.* Igitur, Theologia nostra de factio non est nisi de his, quæ continentur in Scriptura, & de his quæ possunt elici ex ipsis. De possibilitate Theologie nostre dico, quod non potest esse de omnibus: tum propter defectum intellectus nostri non potentis in speciali concipere multas quidditates (revelatio autem secundum communem lezom non est nisi de his quorum termini naturaliter possunt concepi a nobis) tum propter defectum Theologie nostre; quia non potest esse tum cognitione evidenti de eisdem cognoscibilibus secundum aliquos: & per consequens de naturaliter nobis cognitis non potest stare Theologia nostra revelata. Tamen omnis Theologia sive nostra, sive Beatorum, sive Dei, est de omnibus entibus, quantum ad aliqua de eis cognoscibilia, scilicet quantum ad respectus, quos habent ad essentiam divinam, ut est hæc essentia. Quia respectus non potest cognosci sine cognitione amborum extremorum: & ita respectus, qui est ad hanc essentiam, ut hæc, non potest cognosci sine cognitione hujus essentia,

ut hæc. Sic ergo (ut vere dicatur) Theologia est de omnibus, & est omnis cognitio non includens imperfectionem. Est ideo in intellectu Dei, qui non potest habere aliquam cognitionem imperfectam, est omnis cognitio: non tamen est omnis cognitio simpliciter respectu intellectus creati: quia præter eam, potest haberi alia cognitio de aliqua quidditate speciali movente intellectum creatum. Ipsa etiam sola est cognitio de omnibus, quantum ad aliqua cognoscibilia, scilicet quantum ad respectum eorum ad hanc essentiam, ut hæc: si tamen essentia, ut hæc, cognoscatur respectu creature: & non sub ratione aliquid attributi naturaliter a nobis intelligibilis. Et ista est forte ratio una, quare non possimus scire de intellectu creato, quod ordinatur ad hunc finem, ut hæc: quia non possimus cognoscere respectum fundatum in natura intellectuali ad istam essentiam, tanquam ad finem proprium: quia nec extremum, ad quod est respectus; ideo nec rationem imaginis respectu illius nature in se, sicut Sancti loquuntur de imagine. Ad primum argumentum dico, quod concludit de Theologia, non in se, sed prout traditur in sacra Scriptura, & de hac loquitur Augustinus.

QUÆSTIO IV. & V. LATERALIS.

Utrum Theologia in se sit scientia, & utrum sit scientia subalternans vel subalternata?

Utraque quæro, Utrum Theologia in se sit scientia: & utrum ad aliquam scientiam habeat habitudinem aliquam subalternans, vel subalternata? Ad primum dico, quod quatuor includit scientia strictè sumpta, scilicet quod sit cognitio certa, hoc est absque deceptione, & dubitatione, de cognito necessario cautela a causa evidente intellectus, applicata ad cognitum per dictum tylogiticum. Hæc apparent ex distinctione scire primo Posteriorum. Ultimum, scilicet causam scientia per dicuntur a causa ad lectum, includit imperfectionem ex parte scientia: scilicet quod sit effectus æquivocus, & etiam potentialitatem ex parte intellectus recipientis: ergo Theologia in se non est scientia, quantum ad ultimum conditionem scientia: sed quantum ad alias tres conditiones est scientia in se, & in intellectu divino. Utrum autem scientia sit quantum ad quartam conditionem in intellectu Beatorum; dubium est. Et videtur, quod non, per Augustinum decimo quæro de Trinitate cap. 16. *Potest (inquit) non erant ibi volubiles nostra cogitationes ab aliis in via eantes, atque redeuntes, sed scientiam nostram unice intuitu videbimus:* ergo intellectus beatorum non discurrunt: & ita non habent scientiam, quantum ad istam quartam conditionem. Sed oppositum videtur, quia quidditas subjecti in quocunque lumine videtur continere virtualiter veritates, quas potest facere notas intellectui passivo a tali objecto: Si igitur quidditas linee visa in lumine naturali, potest notas facere veritates in se includas intellectu nostro, præratione, & ut visa in essentia divina; sed omnis veritas causata in intellectu nostro per aliquid prius naturaliter notum, causatur per discurrunt: quia discurrunt non requirit successionem temporis, nec ordinem ipsius;

sed ordinem naturæ scilicet, quod principium discursus sit naturaliter prius notum, & ut sic, sit causatiuum alterius discursus. Hoc potest concedi, videlicet quod Beatus vere potest habere scientiam Theologicam, quantum ad omnes condiciones scientiæ; quia omnes condiciones scientiæ vere concurrunt in cognitione Beatorum. Auctoritas Augustini non cogit, quia loquitur dubitative, & cum forte, nec illud intendit asserere, sed quod verbum nostrum non sit æquale verbo Dei, quantumcumque verbum nostrum sit perfectum. Similiter potest exponi auctoritas Augustini de visione beata, quæ respicit tantum essentialia in Deo.

Sed Aliud dubium (a) est in ista questione, quia sicut ad Theologiam pertinentia necessaria, sic & contingencia. Quod patet de Theologia nostra, quia omnes articuli de incarnatione sunt de contingentibus. In Theologia etiam Beatorum patet, quia omnia cognoscibilia de Deo in respectu ad creaturas extra (b), sunt de contingentibus; de contingentibus autem non videtur posse esse scientia, ex diffinitione scientiæ: ergo non videtur, quod Theologia, ut extendit se ad omnia ista contenta, possit habere rationem scientiæ, sive cum discursu, sive non. Hic dico, quod in scientia perfectionis est, quod sit evidens & certa. Nam scientia est habitus necessario verus (c), ita quod idem manens non potest esse, quandoque verus, quandoque falsus. Sicut nec quandoque scientia, quandoque non scientia. Met. Ergo necessarium est objecti necessarii; ita quod necessarius non tantum est conditio objecti, immo intrinseca ipsi habitui: Non quidem quod ille non possit corrumpi per oblivionem, sed quod non potest esse verus, & falsus; sicut & oratio potest esse falsa manens eadem, quia prius fuit vera. Igitur absolutè contingentis non est scientia, sed perfectissima cognitio est, quia determinate veridica est: visio quia de veritate est visio veridica, quia non manet obiecto non presente in se, sicut scientia nostra, vel nostra Metaphysica manet non presente obiecto & quia est per abstractionem ab existentia objecti: quare patet huius habitus precognoscere. Dico ergo: Theologiam esse de necessariis, de possibili (quæ) quod Deus est creaturæ, vel subiectivum naturæ nostræ, sic intelligendo, quod ut sumuntur secundum potentiam sic sunt necessaria: quantum ea ponit in esse. Non sit necessarium: non enim est necessarium, Deum creare; sed est necessario creativus. Similiter de prædicatione: Deo est credendum de promissa expectatione; Deus est amandus; Deus est colendus; Sed istarum prædicationum necessarium (præter tertiam) sunt vere Theologicæ conditiones: Tertia quodammodo est naturaliter nota, scilicet quodam speculabilis necessarius sunt vere Theologica, ut Deus est trinus: Quædam naturaliter nota, ut Deus est omnipotens. Quod autem sit de necessario objecto, hæc est conditio objecti, non cognitionis; quia quantumcumque scientia sit de necessario, ipsa in se potest esse contingens & per oblivionem deleri. Si igitur aliqua alia cognitio est certa, & evidens, & quantum est de se perpetua, ipsa videtur in se formaliter perfectior, quam scientia, quæ requirit necessitatem objecti, Sed contingencia, ut

pertinent ad Theologiam, nata sunt habere cognitionem certam, & evidentem, & quantum est ex parte sui, evidentiam perpetuam. Hoc patet, quia omnia contingencia Theologica sunt nata videri in primo obiecto Theologico; & in eodem nata esse videri conjuncto istrum veritarum contingentium. Visio autem extremorum veritatis contingentis, & unionis eorum, necessario causat evidentiam certitudinem de tali veritate evidente. Quantum est etiam ex parte objecti Theologici ostenditur talia vera, nata sunt videri in tali obiecto perpetuo, quantum ex se est: igitur contingencia ut pertinent ad Theologiam, nata sunt habere perfectiorem cognitionem, quam scientia de necessariis acquirit. Sed nunquid eorum cognitio est scientia? Dico, quod secundum illam rationem scientiæ positam in primo posteriorum (a), quia requirit necessitatem objecti, non potest de eis esse scientia: quia cognoscere contingens ut necessarium, non est cognoscere contingens, tamen secundum quod accipit Philosophus scientiam. 6. Eth. ut dividitur contra opinionem, & suspensionem, bene potest esse scientia: quia est habitus, quod determinate verum dicimus. Magis tamen proprie potest dici, quod Theologia secundum se est sapientia; quia de necessariis contentis in ea, ipsa habet evidentiam, & necessitatem, & certitudinem, & objectum altissimum, & perfectissimum. Quantum autem ad contingencia habet evidentiam manifestam de contingentibus in obiecto Theologico ut in se visis, & non habet evidentiam mendicantem ab aliis prioribus: Unde notitia contingentium (ut habetur in ea) magis assimilatur intellectui principiorum, quam scientiæ conclusionum.

Ad Secundam questionem dico, quod hæc scientia nulli subalternatur. Quia licet subiectum eius possit aliquo modo contineri sub subiecto Metaphysica: nulla tamen principia accipit a Metaphysica; quia nulla passio Theologica demonstrabilis est in ea per principia ontis, vel per rationem impuram ex ratione entis. Nec ipsa aliam sibi subalternat: quia nulla alia scientia accipit principia ab ipsa. Nam quælibet alia in genere cognitionis naturalis, habet resolutionem suam ultimo ad aliqua principia immediata naturaliter nota.

Contra, resolutio non fiat in cognoscibilibus, nisi ad perfectissimum cognoscibile, nec de eodem, nisi ad seipsum ut perfectissimum cognitum: linea autem perfectius cognoscitur in Verbo, quam per motionem sui ipsius: ergo resolutio conclusionum de linea non fiat ad quidditatem lineæ, vel ad principia de ipsa, nisi ut videntur in Verbo: illa autem habetur per Verbum visum ergo resolutio ultima quantumcumque conclusionum, & principiorum, fiat ad visionem Verbi: igitur ista subalternat aliis notitiis, quibus omnibus dat evidentiam.

Ad hoc respondeo, quod est Metaphysicus cognoscens distincte quidditatem lineæ, vel rotæ, perfectius cognoscere: aliquid principium immediatum de linea, vel de toto, quam Geometer, tantum confusa cognoscens lineam, vel totam: tamen Geometer est illa propositio immediata per se nota, nec probatur per istam Metaphysicam, sed ex conceptu confuso terminorum sit complexio evidentæ vere: sed tamen Metaphy-

a Dubium secundum, b Et ex 7. Met. t. c. 53. c Addit.

a Cap. 3. §. inde.

aphysicus eandem per se notam perfectius cognoscit: & hoc magis esse evidens, si tantum per diversa motiva, vel media cognosceretur linea a diversis, & aequè distinctè ex parte obiecti, licet non aequè clare.

Ita in proposito, principium immediatum de linea, potest esse evidens intellectui noto a linea, & clarius evidens intellectui noto a Verbo ad notitiam lineæ, sicut linea clarius videtur: tamen principium uno modo notissimum, non demonstrat se alio modo notum, sed utroque modo est per se notum: licet clarius sic, vel sic subalternatio autem requirit, quod notitia principiorum scientiæ superioris, sit causa notitiæ principiorum inferioris scientiæ. Hoc de Theologia in le.

Sed quid de Theologia nostra (a)? Eset ne subalternata si talis notitia daretur alicui vel si est data? Ad hoc dicunt quidam, quod est subalternata: sicut scientiam scientiæ superioris, & Beatiorum. Contra hoc arguitur sic. Illi alibi ponunt, quod scientia non potest stare cum fide: sed non dicunt, quod quæ est subalternata fiat cum fide: ergo fiat secundum eam, & non fiat: igitur contradicunt sibi. Preterea scientia de Deo non potest esse nisi una: igitur nulla est subalternata (b). Preterea scientia secundum rationem causam, non dependet nisi ab obiecto, vel subiecto, vel lumine: sed se ipsa intellectu suo viatoris, visio Beatiorum nullam habet rationem cause: ergo, &c. Preterea scientia subalternata, & subalternata non sunt primo de eisdem rebus: vel specialiter scilicet hoc patet, quia ubi subalternata incipit sibi subalternans desinit: sed hoc potest esse de eisdem, de quibus est scientia Beatiorum: ergo, &c. Preterea habens scientiam subalternatam, potest habere scientiam subalternatam, & e converso: sed in proposito est impossibile utrumque: ergo, &c. Major patet, quod utrumque s. primo, quia habens principia de conclusione, potest scire conclusionem. Similiter patet secundum, quia principia subalternantis sunt unio specialiora, & sic ordine cognitionis intellectualis prius nota: quia ubi secundum quod videtur, non proceditur a magis notis, sed a sensu. Minor etiam patet quod utrumque membrum, quia sicut viator non potest clare videre, sic Beatus non potest habere fidem.

Q U Æ S T I O Q U A R T A.

Utrum Theologia sit practica?

Quod non, arguitur, Jo. 20. Hac autem scripta sunt, ut credatis: sed credere est speculativum, quia ei succedit visio: ergo, &c.

Preterea practica ponitur esse circa contingens (c), tertio de anima, &c. Eth. in principio: sed obiectum hujus scientiæ non est contingens, sed necessarium: ergo, &c. Item Boetius de Trinitate, assignat tres partes speculativæ, quarum una est Theologia secundum eam, & quod loquitur

tur de ista, videtur, quia subdit ibi, de subiecto illius, quod subiectum ejus est prima substantia, de qua dicit, quod substantia Dei, materia caret. Item, omni practica aliqua speculativa, est nobilior: nulla autem est nobilior ista, ergo, &c. Probatio primæ, tum, quia speculativa est sui gratia: practica vero gratia usus: tum quia speculativa est certior, primo Metaphysica. Item, hæc inventa est omnibus necessariis existentibus, propter ipsam ignorantiam (d). Quod apparet, quia sollicitudo circa necessaria impedit ab inquisitione hujus doctrinæ: ergo ipsa est speculativa: sic enim arguit Philoſophus 1. Metaphysicæ, quod Metaphysica, est speculativa (e). Contra ad Roman. 13. Finitis legis est dilectio. Item Mat. 23. In his duobus præceptis tota lex pendet, & Prophetæ. Itē Aug. de laude charitatis: Ille tenet quodquid latet, & quodquid patet in divinis sermonibus, qui charitatem servat in moribus. Hæc autem auctoritates probant, quod ista scientia non est præcise propter speculativa: speculativa autem ultra speculativa nihil requirit, secundum Avic. primo Met.

Secundo quarto (c), utrum ex ordine ad praxim, ut ad finem, dicatur per se scientia practica (d) & Arguitur, quod sic, tertio de Anima, dicit Philoſophus: intellectus extensus non fit practicus & differt a speculativo sine. Item primo Metaphysicæ. Practica est minus nobilis, quam speculativa (e), quia est gratia usus. Hoc argumentum non teneret, nisi usus esset per se finis illius habitus. Item secundo Metaph. Finitis speculativa veritas, practica autem opus. Contra 6. Metaph. distinguit Philoſophus (f) practicas a speculativis penes obiecta, & non penes fines: sicut patet ibi. Distinguit enim scientiam (g. tam activam, quam passivam a speculativa, penes obiectum. Item 6. Eth. distinguit rationativam a scientifico (h. penes obiectum necessarium, & contingens: & tertio de Anima, assignat obiectum practice bonum (i) & non quodcunque, sed agibile, & contingens: ergo scientia est practica per se ex obiecto, non igitur ex praxi, ut a fine.

Ad istas questionis solvendas accipio unum generale, quod ab omnibus conceditur; quod habitus practicus, aliquo modo extenditur ad praxim. In speciali igitur primo videndum est, quid sit praxis, ad quam dicitur cognitio practica extendi. Secundo, qualiter cognitio practica extendatur ad ipsam praxim. Tertio, a quo cognitio habet talem extensionem.

Dico igitur primo, quod praxis, ad quam cognitio practica extenditur, est actus alterius potentie quam intellectus, naturaliter posteriori intellectione, natus elici consensu rationi rectæ, ad hoc ut sit actus rectus. Prima conditio apparet, quia stando præcise in actibus intellectus, nulla est praxis: quia nulla est extensio intellectus, quia non extra se extendit, nisi ut actus ejus respiciat actum alterius potentie. Et si dicamus unum intellectus extendi ad alium directum per illum; Non propter hoc, secundus est praxis, ut modo loquimur, nec primus est cognitio practica; quia tunc Logica esset practica, quia dirigit in actibus discurrendi. Secunda conditio patet quia actus non habentes ordinem

109. I.

D

ad

a Addit. D. Tho. 1. p. q. 1. ar. 2. & 2. 2. q. 1. ar. 5. b Hac clarius in rep. quest. 2. prol. & in 3. d. 2. q. 2. c Tric. 96. & 97. idem 6. Ethic. l. 1. c. 1.

a In proæ. b In proæ. c Cap. 1. d T. c. 49. e In proæ. f T. cap. 3. g T. c. 2. h Cap. 1. d. c. 1.